

Joseph Blenkinsopp, *David Remembered. Kingship and National Identity in Ancient Israel*, Grand Rapids – Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Company 2013, 219.

Badaczom Starego Testamentu zapewne nie trzeba przedstawiać Josepha Blenkinsoppa. Ten wybitny brytyjski badacz to jedna z najbardziej zasłużonych postaci anglosaskiej biblistyki ostatnich dziesięcioleci. Blenkinsopp (ur. 1927) choć jest Anglikiem, większość zawodowego życia spędził w USA, gdzie od kilkadziesiątu lat związany jest z Uniwersytetem Notre Dame. Znany jest jako autor komentarzy do Izajasza (*Isaiah 1-39; Isaiah 40-55; Isaiah 56-66* w serii Anchor Bible Commentary), Ezdrasza i Nehemiasza (*Ezra-Nehemiah: A Commentary* w serii Old Testament Library) czy Pięcioksięgu (*The Pentateuch: An Introduction to the First Five Books of the Bible* dla Anchor Bible Reference Library). Klasyczne jest już opracowanie Blenkinsoppa dotyczące biblijnego profetyzmu (*The History of Prophecy in Israel*, 1983).

Ten ceniony, wszechstronny badacz, koncentrujący się zwłaszcza na epoce Drugiej Świątyni, podjął się napisania kolejnej książki w wieku 85. lat. Zaskoczony jednak będzie czytelnik spodziewający się powtórzeń, odcinania kuponów od wcześniejszych prac czy „głędzenia staruszka”. W *David Remembered* Blenkinsopp jawi się w doskonałej intelektualnej formie, formułując błyskotliwe hipotezy i klarownie przedstawiając materiał.

Główna idea książki polega na przedstawieniu tego, w jaki sposób postać Dawida, i ideologia monarchiczna z nim związana, była wykorzystywana od końca monarchii Judy do czasów rzymskich. Jest to zatem wykład historii politycznej przeplatany historią idei (zwłaszcza mesjanizmu), jak i przedstawienie dziejów literatury biblijnej i obecnych w niej wątków literackich, na szerszym tle dziejów Judy i Żydów.

Zakres tematyczny książki można ukazać poprzez jej rozdziały. Rozdział pierwszy *The Eclipse of the House of David* poświęcony jest panowaniu królów Judy od śmierci Jozjasza (609) do zburzenia Jerozolimy przez Babilończyków (586); drugi rozdział *After the Disaster: The Benjamin-Saul Alternative* dotyczy roli obszaru Beniamina i tradycji beniaminickiej w czasach bezpośrednio po zburzeniu Świątyni Jerozolimskiej; trzeci *Under the Yoke of Babylon: The Gedaliah Episode* omawia czasy rządów Godoliasza; a czwarty *The Theological Politics of*

Deutero-Isaiah dotyczy politycznego kontekstu twórczości Deutero-Izajasza i jego mesjanistycznych postaw związanych z Cyrusem; w rozdziale piątym *Zerubbabel* analizowane są okoliczności odbudowy Świątyni Jerozolimskiej, w końcu VI wieku, i roli jaką odegrał w tym procesie Zorobabel; szósty *From Zerubbabel to Nehemiah and Beyond* poświęcony jest przywódcom politycznym prowincji Jehud; siódmy *The Dynastic Theme in Eschatology Prophecy* łamie chronologiczny układ całości koncentrując się na wątkach Dawidowych w księgach prorockich (Izajasz, Jeremiasz, Ezechiel, Amos, Ozeasz, Micheasz, Sofoniasz); ósmy *Davidic Messianism in the Later Zechariah Tradition* dotyczy wykorzystania mesjanizmu Dawidowego w tekście Deutero-Zachariasza; a dziewiąty *Resistance to Imperial Rome* zamyka całość uwagami o mesjanizmie i o odwołaniach do Dawida, między innymi w tradycjach Bar Kochby i Jezusa z Nazaretu.

Szczególnie dużo uwagi poświęca Blenkinsopp okresowi schyłku dynastii w Judzie, włącznie z początkami panowania chaldejskiego (rozdz. 1-3), oraz procesowi odbudowy Świątyni pod przewodnictwem Zorobabela i Nehemiasza (rozdz. 5-6). Oba te okresy w ujęciu Blenkinsoppa to przede wszystkim rekonstrukcja wydarzeń historycznych, w których rola Dawida jako elementu ideologii, stanowi jedynie tło dla polityki. Zajmując się Judą lat 609-586 p.n.e. autor kładzie nacisk na rolę aktywnych w Judzie stronnictw politycznych, z ważną rolą Szafanidów. Tarcia pomiędzy tymi grupami pozwalają – według Blenkinsoppa – lepiej zrozumieć kontekst działalności Jeremiasza. Przekonywające jest również przedstawienie relacji między zwolennikami oporu wobec Babilonu a stronnictwem uległości wobec nowego hegemonu (Szafanidzi i Jeremiasz). Blenkinsopp łączy postawy Szafana i jego następców z rolą ośrodka w Betel i karierą regionu Beniamina (skąd wywodzili się Szafanidzi) właśnie pod rządami Godoliasza, w czasach babilońskich.

Szczegółowy i erudycyjny, choć pozbawiony maniery epatowania uczonością, opis odbudowy Świątyni i centrum politycznego w Jerozolimie, pod rządami Persów, zasługuje na miano podręcznikowego. To, co ma do zaferowania współczesna wiedza dotycząca początku panowania Achemenidów, w połączeniu z wnikliwą analizą danych biblijnych, daje w efekcie w pełni przekonujący obraz wydarzeń.

Jeśli można zarzucić Blenkinsoppowi jakieś braki, to dotyczyć by mogły dwóch obszarów. Po pierwsze, poza jednym, drugorzędym odniesieniem, zupełnie pomija on 3 Księgę Ezdrasza (ang.: 1 Esdras). Zwłaszcza w rekonstrukcji aktywności Zorobabela jest to źródło bezcenne, którego pomijanie nie jest usprawiedliwione brakiem w kanonie Biblii Hebrajskiej. Po drugie zupełnie przemilczał główne trzy korpusy Dawidowe, czyli historiografię – deuteronomistyczną (w tym Księgi Samuela) i Księgi Kronik oraz Psalmi. Czytelnik bardzo chętnie zapoznałby się z poglądem Blenkinsoppa na istotę, genezę i datę powstania historiograficznej opowieści o Dawidzie oraz o pochodzeniu tradycji o Dawidzie – Psalmiście. Muszą

wystarczyć jedynie lakoniczne wzmianki we wstępie. Autor sugeruje, że opowieść o Dawidzie przeszła kilka redakcji, z których jedną datuje na czasy Ezechiasza (s. 6). Pisze między innymi, że to król Ezechiasz opisany jest jako nowy Dawid („Hezekiah is presented as [...] a second David”), co mogło współgrać z czasem redefinicji tradycji Dawidowej. Blenkinsopp w zasadzie nie komentuje hipotezy datującej powstanie historiografii deuteronomistycznej w czasach Jozjasza (s. 6-7). Przywołuje jednak – bez oceny – hipotezę Johna Van Setersa o powygnaniowym pochodzeniu obecnej wersji biblijnej opowieści o Dawidzie (the Saga of King David, przyp. 8, s. 7). Ciekawe jest podejście Blenkinsoppa do samego korpusu powieści o Dawidzie. Pisze mianowicie o tym tekście jako o „legendzie Dawida” (the David legend), wyjaśniając sens zastosowanego terminu: „I use the term in the etymological sense of *legendum*, something to be read, not necessarily fictional but rather allowing for a basic historical substratum.” (przyp. 5, s. 5). W innym miejscu porównuje tradycję Dawida do opowieści arturiańskich, zestawiając rolę, jaką w dziejach wyobraźni Brytyjczyków odegrał król Artur z tą, którą dla starożytnych Judejczyków pełnił Dawid (s. 8). Nie jest to jednak deklaracja dotycząca historyczności Dawida, a jedynie losów legendy z nim związanej.

David Remembered Josepha Blenkinsoppa to książka nowatorska i atrakcyjnie zbudowana. Nowatorstwo można dostrzec zwykle w postawieniu nowego pytania. W biblistyce jednak trudno o zupełnie niezbadane obszary i o pytania nigdy wcześniej nie zadane. Złośliwcy mawiają, że jeśli ktoś myśli, iż zadał nowe pytanie tekstowi biblijnemu, to znaczy, że nie zna niemieckiej biblistyki XIX wieku. Blenkinsopp to badacz, który bez wątplenia wie, z czego wyrasta współczesna nauka i nie można mu stawiać zarzutu braku wiedzy o stanie badań. I właśnie taki badacz, zamiast po raz kolejny omawiać opowieści o Dawidzie pod kątem ich historycznej wartości¹, koncentruje się na losach mitu króla Dawida w późniejszej literaturze i polityce mieszkańców Judei. Przeplatanie ze sobą wątków literackich i analiz ksiąg biblijnych z opisem aktywności politycznej konkretnych osób, dodaje książce atrakcyjności. Pozwala bowiem na myślenie o historii poprzez lekturę tekstu Biblii i na czytanie Biblii, nie tracąc przy tym z horyzontu wydarzeń historycznych. Jeśli *David Remembered* pozostawia poczucie niedosytu, to głównie z uwagi na atrakcyjność wykładu, którego chciałoby się słuchać dłużej.

Łukasz Niesiołowski-Spanò

¹ Por. niedawno wydana w języku polskim książka S. L. McKenzie, *Dawid, król Izraela*, przeł. M. Fafiński, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 2014.